

УДК 82.-2.09

МОНОДРАМА ЯК ОБ'ЄКТ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА КРИТИЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ: ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

Жанна Іванівна Бортнік

orcid.org/0000-0002-3461-791X

bortnikzhanna@ukr.net

Аспірантка

*Кафедра теорії літератури та зарубіжної літератури
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Вул. Винниченка, 30-а, 43025, м. Луцьк, Україна*

Анотація. Узагальнено основні літературознавчі тенденції з історії дослідження монодрами та окреслено потенційне поле для подальших наукових розвідок. Зазначено, що термін „монодрама” протягом тривалої історії свого існування використовували для позначення наявності одного персонажа у творі, одного актора на сцені, для демонстрації монологічності висловлювання персонажа. Значення терміна часто подавалося через змішування літературознавчої і театрознавчої термінології. Проаналізовано праці німецьких, англійських, американських, українських, російських та ін. літературознавців, зазначено, що їхні наукові розвідки відображають міждисциплінарний підхід у вивченні такого культурно-історичного феномену, як монодрама; пов'язані з монодрамою як театральним жанром, складовою теорії театралізації, формою постановки, психотерапевтичним методом, формою суб'єктивності, особливим поглядом на дійсність і мистецтво.

Ключові слова: монодрама, монодраматичний, жанр, історія досліджень, монолог, автор.

Наприкінці ХХ ст. особливої актуальності у світовій художній літературі набула монодрама, основною ознакою якої став її загальнокультурний характер. Тенденція до використання цього жанру проявилася в літературному, театральному, музичному, хореографічному мистецтві, у психотерапевтичних дослідженнях тощо. На початку ХХІ ст. монодрама стала об'єктом для теоретичної та критичної рефлексії, викликавши особливе зацікавлення театрознавців, психологів, соціологів тощо. Її розглядали як театральний, психотерапевтичний, музичний жанр,

художньо-комунікативну та рецептивну стратегію, механізм перетворення театру, форму суб'єктивності, особливий погляд на дійсність та мистецтво тощо – все, що передбачає втілення, демонстрацію чи розгляд проблеми крізь призму свідомості „єдиного суб'єкта дії”. В історії літератури монодраму ототожнювали з драматичним монологом, поемою, ліричною драмою, п'єсою з однією дійовою особою. У літературознавчих словниках, теоретичних статтях значення терміна часто подавалося через змішування літературознавчої і театрознавчої термінології, відтак виникла термінологічна плутанина, яка створила уявлення про жанр, який не підлягає обґрунтуванню в межах теорії літератури.

Мета статті – узагальнити основні тенденції світових літературознавчих праць з історії досліджень монодрами та окреслити потенційне поле для подальших наукових розвідок. Під монодрамою розумітимемо драматичний жанр з єдиним суб'єктом дії, розділення свідомості якого передається монологом персонажа через опозицію „висловлене” / „невисловлене”, що не тільки відображає внутрішній конфлікт, але й у процесі виголошення стає способом розвитку драматичної дії.

М. Євреїнов стверджував, що монодрама – „мистецтво дуже давнього походження, засновником якого є безсмертний Теспіс, який понад 2500 років тому, склавши п'єси за відомим планом з кількома дійовими особами, одноосібно став їх втілювати на сцені за допомогою винайдених ним ляних личин і характерних костюмів” [6, с. 7–8]. Одна з перших згадок про монодраму 26 (27) жовтня 1793 р. у листі Р. Сауті („...a letter Grosvenor full of odes elegies epistles monodramas comedramas tragedramas – all sorts of dramas...” [16]) свідчить про вільне використання терміна, побудованого зі слів „monos” (грец. – один) і „drama”. Р. Сауті в листах перелічує цілу низку назв для своїх драматичних монологів (поем, віршів) – монодрама, комодрама, трагодрама, втім, на нашу думку, більше імпровізує в назвах з естетичними категоріями трагічного, комічного, драматичного, ніж прагне передати жанрову форму творів.

Протягом тривалої історії існування терміна „монодрама” автори, критики, літературознавці та мистецтвознавці використовували його для позначення наявності одного персонажа у творі, одного актора на сцені, демонстрації монологічності мовлення (формально-технічні ознаки), а також високого рівня драматизму твору. Під „драматизмом” тут слід розуміти естетичну категорію, близьку до „трагічного”, але за мірою напруження менш виражена:

виявляє особливий підхід до зображення явищ з огляду на естетичний смисл їхніх внутрішніх суперечностей. Так, жанр драматичного монологу, представлений творами Р. Сауті, А. Теннісона, Р. Браунінга та ін., що його автори та дослідники подеколи називали монодрамою (таке позначення жанру відображало опозицію до ліричних творів), оприявнював образ персонажа, почуття якого автор намагається не розкрити, а приховати, втілити протиріччя неоднозначного (почасти негативного) образу на рівні підтексту, продемонструвавши високий рівень внутрішнього драматизму.

М. Євреїнов у „Вступі до монодрами” (1908 р.) зазначив, що бачить використання терміна в зовсім іншому значенні, ніж було прийнято до нього: „Тепер під монодрамою я хочу розуміти такого роду драматичну виставу, яка, прагнучи найбільш повно повідомити глядачеві душевний стан дійової особи, являє на сцені довколишній світ таким, яким він сприймається дійовою особою в будь-який момент його сценічного буття. Отже, ідеться про архітектоніку драми за принципом її сценічної тотожності уяві дійової особи” [6, с. 8]. М. Євреїнов бачив у монодрамі засіб оновлення, порятунку театру від занепаду. На перший план у концепції М. Євреїнова виходить монодрама „як механізм перетворення”, перевтілення, переродження театру – монодрама як літературний жанр відтісняється на другий план.

Т. Джурова в дослідженні „Концепція театральності у творчості М. М. Євреїнова” називає монодрами М. Євреїнова „полідрамами” через незреалізованість задекларованого авторами єдиного суб’єкта дії – протагоніста, з яким би міг ототожнювати себе глядач [5, с. 86–87]. Аналізуючи монодраму М. Євреїнова „Представление любви”, дослідниця зауважує: „Конфліктів двох „я”, що являють собою радше персоніфіковані поняття, на кшталт тих, що діяли в середньовічному мораліте (гріхи, чесноти, душевні сили, що борються між собою за володіння душею людини), був наданий суто фарсовий характер” [5, с. 86].

Загалом М. Євреїнов дав поштовх розвитку нових театральних технік, прийомів, розробив нову архітектоніку драми, визначив інваріантні властивості монодрами як літературного жанру, що в модифікованому вигляді зреалізувалися пізніше у творах багатьох драматургів. Проблеми у втіленні його концепції, на нашу думку, полягали в тому, що велика увага була приділена загальній меті жанру і новим театральним прийомам. При цьому на другий план відійшло прагнення унаочнити певний „світообраз”,

зреалізувати властиву жанру „модель світу”, продемонструвати драматичний конфлікт.

В енциклопедичних статтях літературознавці, мистецтвознавці подають низку дефініцій монодрами. С. Мокульський вказував на те, що монодрама – не один, а велика кількість жанрів, які існують усередині різних стилів. Даючи визначення монодрамі, він наголошував на формальних театральних чинниках („драматичний твір, який розігрується з початку до кінця одним актором”), а також додавав, що „інший вигляд має монодрама, в якій єдиний актор послідовно виконує кілька ролей” [7, с. 456]. А. Близнюк виокремив такі значення монодрами: „жанр музичної драми XVIII ст., в якій словесний текст вимовлявся під музичний супровід”; „жанр лірико-драматичного міжродового утворення, в якому за допомогою монологу-сповіді (рушійної сили драматургічної дії) відбувається саморозкриття героя” [2, с. 344]. „Encyclopedica Britannica” дає узагальнене визначення монодрами як драми, в якій діє або може діяти один персонаж [12].

Про особливу актуальність, що її набула монодрама в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., свідчить поява окремої статті про цей жанр у „Словникові театру” П. Паві в перевиданні 2002 р.: у попередньому його виданні 1987 р. поняття „монодрама” не розглядалося. П. Паві подає чотири дефініції монодрами [8, с. 258–259]: виокремлює загальні формально-технічні ознаки монодрами як літературного твору та театральної постанови (у першій дефініції); узагальнює доробок М. Євреїнова в баченні монодрами як нової „архітектоніки драми” (у другій дефініції); виявляє ідейно-тематичний рівень жанру, що передбачає втілення „кризи ментальності” (третя дефініція); висвітлює семантику „монодраматичності” як певного „погляду на дійсність і драму” (четверта дефініція).

1982 р. С. Деммер у „Дослідженні форми та історії монодрами” („Untersuchungen Zu Form und Geschichte des Monodramas”) схарактеризувала особливості різних форм монологів у літературі, насамперед у німецькій експресіоністичній драмі. Науковець розглянула ті твори, в яких картина світу подається крізь призму єдиної свідомості героя, зокрема, проаналізувала „монологічне самопізнання в божевіллі” повісті М. Гоголя „Нотатки божевільного” [11, с. 208], автономність експресіоністського мовного світу твору А. Броннена „Похід до Східного полюсу” [11, с. 146] тощо. Важливе в розвідці С. Деммер, на нашу думку, вивчення різноманітних риторико-декламаційних форм монологу,

промов, листів, щоденників, які вона розглядає як складову монодраматичного дискурсу. Дослідниця зацентрувала увагу на принципових для монодрами поняттях „Я-досвід” і „світовий досвід”, окреслила формування монодраматичних прийомів у літературі, передбачила тенденцію розвитку жанру в напрямку реалізації різноманітних форм вияву самотності митця [11, с. 229–230]. Втім, вибір творів для аналізу дещо однобічний і демонструє радше спостереження за поступовим зростанням ролі монологічних форм у мистецтві, ніж вивченням власне монодрам.

Г. Гілберт у статті „Відображення гібридності в постколоніальній монодрамі” („Performing Hybridity in Post-colonial Monodrama”) зазначає: „Ми вживаємо термін „монодрама” стосовно п’єс, які виконуються одним актором, іноді за участю музикантів (або хору), але не мають суттєвих мовних партій, а відіграють роль фону на сцені. На відміну від драматичного монологу, який може існувати самотійно або бути частиною п’єси за участю кількох акторів, монодрама є специфічною театральною формою, яку визначає базування на одному виконавцеві” [13]. Г. Гілберт указує на те, що відправною точкою для її дослідження стала наукова розвідка Д. Гарві та Р. П. Ноулза „Діалогічний монолог: Діалог” („Dialogic Monologue: A Dialogue”), де висвітлено особливості „... автобіографічної монодрами – специфічного піджанру, в якому суб’єктивність виражається в діалозі через саму дію публічного створення соціального „я”, у такий спосіб розкриваючи таємницю персонажа. Такі тексти виводять на перший план фрагментарну природу суб’єктивності і працюють проти того припущення, що існує основне й автентичне „я”, яке є цілісним і незмінним завжди. Ідентичність показана перформативною в тому сенсі, що вона не має ніякого онтологічного значення без різноманітних дій, які вказують на її існування. Отже, немає ніякого „основного” або „автентичного” я, тільки багато „я”, які щоразу починають існувати під час якоїсь ситуації чи події” (див.: [13]). Тут Д. Гарві та Р. П. Ноулз виявили тенденцію до розширення контексту монодрами в новому соціокультурному середовищі, зацентрувавши на новому вияві суб’єктивності автора через його публічну самоідентифікацію перформативними театральними засобами, яка, на нашу думку, в ХХІ ст. реалізується як *монодрама-подія* („театр” автора-письменника, „театр” політика, „театр одного актора” і т. ін.).

А. Сміт назвала монодраму особливою формою суб’єктивності і виокремила три типи монодрами: монодраму з одним персонажем

(„single-character monodrama”); монодраму з розділеним Я („divided-self monodrama”), в якій „зображено фрагментарні частини індивідуальної психіки людини в стані боротьби”; і багатоперсонажну монодраму („multi-character monodrama”), „в якій оточення та інші персонажі представлені через фільтр свідомості головного протагоніста” [17, с. 207]. Американський учений К. Тарофф бачить у монодрамі особливу інтерпретативну стратегію („Monodrama as Historical Trend and Interpretive Strategy”) і розглядає крізь призму монодраматичності „Синього птаха” М. Метерлінка, „Чарівника країни Оз” Л.-Ф. Баума, „Пер Гюнта” Г. Ібсена [18].

Канадська дослідниця театру Н. Нолетт у статті „Монодрама: розповідь з життя і театр постідентичності в Західній Канаді” („Monodrame, récit de vie et théâtre post-identitaire de l'Ouest canadien”) досліджує причини більшого поширення театральних постановок монодрам серед канадських франкомовних громад, на відміну від інших регіонів країни, пов'язуючи цей факт з ментальними, соціальними тощо особливостями цих спільнот: „Монодрама – форма театрального вираження франкомовних артистів Заходу, характерна риса саме цього регіону, виражена на трьох рівнях: у постановці, в тематиці й у формі монодрами” [15]. Для Н. Нолетт значне поширення цього жанру серед франкомовних канадців є тривожною ознакою зменшення чисельності цих спільнот, тенденції до їх вичавлювання англомовною більшістю. Так, дослідниця простудіювала зв'язок жанру монодрами із тиском на індивідуальність людини, відтак, безумовно, плідними можуть бути наукові розвідки, які поставлять за мету простежити такий вияв на синхронному зрізі.

Наукові розвідки Г. Гілберт, Н. Нолетт та ін. демонструють пріоритетні методи і напрямки світових досліджень монодрами, коло зацікавлень учених, яке відображає міждисциплінарний підхід у вивченні такого культурно-історичного феномену, як монодрама: статті „Монодрама заради мультикультурності: втілення новозеландсько-китайської ідентичності Ліндою Чівай-Ерл в „Ка Шу / листи додому” П. Фресно-Кал'єхи; „Пошана Швейцарії” як монодрама: мікрокосм автобіографічно інспірованої фантазії Гемінгвея” Л. Екройда в „Literature and Language Journals” [14]; „Єврей у п'їтмі”: естетика відсутності – монодрама як втілення і формування колективної генетичної пам'яті” Г. Кайнара в „Cambridge Journals” [10] тощо. Таким чином, більшість закордонних розвідок пов'язані з монодрамою як театральним

жанром, складовою теорії театралізації, формою постановки, психотерапевтичним методом, формою суб'єктивності, особливим поглядом на дійсність і мистецтво тощо, а власне монодрама як літературний жанр залишається на маргінесі.

У працях О. Бондаревої, С. Гончарової-Грабовської, Е. Болотян, С. Лавлінського, М. Липовецького, М. Шаповал тощо монодрама визначається як важливий чинник літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст. О. Бондарева „запропонувала нову теоретичну модель монодрами, оформлену на перетині драматургічного слова, естетичної концепції „потoku свідомості” і психотерапевтичної монодраматичної стратегії школи Я. Л. Морено, здійснила апробацію цієї моделі на численних текстах новітніх українських монодрам” [3, с. 5]. Дослідниця схарактеризувала властивості монологу монодрами та визначила такі її чинники: „Жанрові особливості монодрами в сучасному контексті спростовують родовидову модель драми як агонально-діалогічного тексту, основною властивістю якого є презентація через дію, наслідування дії дією: надзвичайну увагу приділено опозиції „я”/„інший” як проєкції внутрішнього розділеного індивіда, що уможлиблює спонтанну сценічну дію і вивільнення креативного потенціалу протагоніста для його рольового розвитку. Жанрові можливості монодрами базуються на кардинальному діалогізмі театрального мовлення, навіть реалізованого у формі монологу” [3, с. 29].

О. Бондарева зробила спробу розглянути цей жанр у порівнянні з монодрамою як різновидом психодрами Я. Л. Морено і „дискурсивною практикою постмодерної естетики”, оскільки, на її думку, „і психодрама Морено (зокрема, монодрама), і монологічна фактура новітньої літератури „потoku свідомості”, і сучасна монодрама як різновид („жанр”) драматичного роду художньої літератури мають спільну генетичну і філософську базу, а нерідко – спільну мету” [4, с. 262]. Спираючись на втілення в монодрамі образу „внутрішньо розділеного індивіда”, О. Бондарева використовує два терапевтичних методи монодрами, розроблені Я. Л. Морено та обґрунтовані у праці його послідовниці Г. Лейтс: „власне монодрама” та „аутодрама”. Метод „власне монодрами”, вважає О. Бондарева, „релевантний таким жанровим різновидам монодрами, як діалог з умовним співрозмовником, прихований діалог, монодрама з кількома дійовими особами” [4, с. 263], оскільки передбачає виконання всіх ролей (себе та інших) одним виконавцем під керівництвом „режисера”. Метод „аутодрами” тотожний

жанровим аналогам монодрами, „заснованої на внутрішніх монологів, потоці свідомості, а також монодрами, побудованої на „конфлікті монологів” і „конфлікті інтерпретацій” [4, с. 263].

Зауважимо, що ці методики все одно передбачають втручання інших людей: психотерапевта, який дає поштовх діалогу або керує ним у „власне монодрамі”; людей, які грають ролі під керівництвом протагоніста. У психодрамі Я. Л. Морено внутрішній креативний потенціал реалізується, передовсім, через імітацію прямих діалогів (нехай навіть це діалог із Я-минулим або з частиною свого тіла). Крім того, один з основних принципів психодрами – „не розповідайте, що з Вами сталося – покажіть, як це було” – не зовсім відповідає „ситуації розповідання”, яка почасти реалізується в монодрамі. Попри те, що на перше місце виходить не сама розповідь, а переживання, які вона викликає в оповідача, все одно мовленнєва дія монодрами – це переважно розповідання, згадування минулих подій з метою долання кризи в теперішньому часі для можливості існування в майбутньому.

Ще одна особливість монодрами Я. Л. Морено, що дозволяє говорити про умовність її використання як певної дослідницької матриці щодо літературної монодрами, – це спрямованість цього психотерапевтичного методу, завперш, у минуле людини. Тому важливо зазначити, що принцип монодрами Я. Л. Морено отримав свій розвиток в „екзистенційній психодрамі” французького психолога К. Лорена (праця „Зцілення терапевтичним театром. Досвід екзистенційної психодрами”). У цьому методі (на відміну від психодрами Я. Л. Морено) зафундовано не просто повернення людини до моменту отримання травми (емоційної, психологічної, психічної), відігрування конфлікту, а створення сценаріїв майбутнього, розігрування їх, інсценування. Художнє втілення погляду на майбутнє через минуле – визначальне для створення образу людини в монодрамі, тому поєднання методики Я. Л. Морено і К. Лорена відкриває нові можливості для аналізу монодрами як літературного жанру.

Сучасну російську монодраму досліджує Н. Агеєва, яка означила специфіку організації сценічної дії, сюжету, схарактеризувала героя в цьому жанрі. Наукові розвідки Н. Агеєвої є першою спробою узагальнити досвід вивчення російської монодрами, створити теоретичне підґрунтя для висвітлення своєрідності цього жанру. На думку Н. Агеєвої, основним структурним елементом монодрами „можна вважати міметичне

зображення у сценічному просторі єдиної свідомості та презентацію її уявлень про себе і про світ через монологічне висловлювання” [1, с. 172]. Вивченню монодраматизму як естетичної домінанти п’єс „Нової драми”, наратологічному підходу в розкритті особливостей жанру монодрами як сценічно опублікованої „події розповідання” присвячені праці А. Павлова. Російський літературознавець використовує „рецептивно-креативний потенціал монодрами” для дослідження п’єс початку ХХ ст. („Госпожа Ленин” В. Хлебнікова, „Черные маски” Л. Андреева), зазначає, що вектором розвитку монодрами як художньо-комунікативної стратегії може стати її функціонування як „драми дискурсу” (термін П. Паві).

Особливості монодрам у контексті аналізу окремих п’єс розглядали С. Гончарова-Грабовська, Л. Бондар, М. Громова, Т. Якимович, Т. Онєгіна, О. Наумова та ін. Зазначені літературознавці виокремлюють монодраму як один із жанрів, який є специфічним виявом авторської індивідуальності, що зумовлює подальшу модифікацію та трансформацію монодрами. Так, М. Шаповал зауважувала, що „...монодрама є цікавим і продуктивним жанром, який самочинно розвивається, передусім тому що дає змогу якнайширше виявитися авторській інтенції у формах як персонажних, так і посередницьких (оповідач, ліричний суб’єкт), враховує читацьку реакцію і є гнучким матеріалом, придатним до режисерських модифікацій” [9, с. 28–29].

Отже, аналіз досліджень монодрами дає підстави говорити про значення, якого набуває жанр у сучасному соціокультурному просторі. На нашу думку, в кінці ХХ ст. монодрама почала виходити на новий рівень розвитку, зреалізувавшись як драматичний жанровий, а в ХХІ ст. – як культурно-історичний феномен. Унікальність цього мистецького явища проявилася через реалізацію її компенсаторної функції: монодрама стає *індикатором* прагнення людини зберегти автентичне *Я* та розширити його можливості, проявом її абсолютного права на „его”-вираження. Зазначене вказує на доцільність вивчення монодрами із залученням психологічної, соціологічної, театральної та ін. методологій.

Монодрама як літературний жанр розглядалася в спорадичних розвідках, присвячених окремим аспектам: особливостям монологу, сюжету, ліричним та епічним началам, наративним стратегіям тощо. Однак ці виклади обмежуються авторськими, національними особливостями й не виходять за межі локального контексту. Монодрама як літературний жанр і як цілісний соціокультурний

феномен початку ХХІ ст. вимагає нових ґрунтовних наукових досліджень і важливих теоретичних узагальнень.

1. *Агеева Н. А.* Поэтика современной отечественной монодрамы [Электронный ресурс] / Н. А. Агеева // Электронный журнал „Вестник Новосибирского государственного педагогического университета. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/poetika-sovremennoy-otchestvennoy-monodramy>.
2. *Близнюк А.* Монодрама / А. Близнюк // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
3. *Бондарева О. Є.* Міф та антиміф у жанровому моделюванні української драматургії кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.01.01 – українська література, 10.01.06 – теорія літератури / О. Є Бондарева. – К., 2006. – 40 с.
4. *Бондарева Е. Е.* Теоретическая модель современной монодрамы: подвижные рамки жанрологического канона / Е. Е. Бондарева // Русская и белорусская литературы на рубеже ХХ–ХХІ веков : в 2 ч. – Минск, 2006. – Ч. 1. – С. 249–257.
5. *Джурова Т. С.* Монодрама как механизм преобразования / Т. С. Джурова // Концепция театральности в творчестве Н. Н. Евреинова. – СПб. : Изд-во СПб ГАТИ, 2010. – С. 76–96.
6. *Евреиновъ Н. Н.* Введение въ монодраму: Реферат, прочитанный в Москве в Лит.-Худ. Кружке 16 декабря 1908 г., в С.-Петербурге в Театральном Клубе 21 февраля и в Драматическом театре В. Ф. Комиссаржевской 4 марта 1909 г. / Н. Н. Евреинов. – СПб. : Издание Н. И. Бутковской, 1909. – 31 с.
7. *Мокульский С.* Монодрама / С. Мокульский // Литературная энциклопедия : в 11 т. – М. : ОГИЗ РСФСР, гос. словарно-энцикл. изд-во „Сов. энцикл.“, 1934. – Т. 7 – С. 456–459.
8. *Паві П.* Словник театру : [пер. з фр.] / Патріс Паві. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 640 с.
9. *Шаповал М.* Монодраматичність і монодраматичний суб'єкт художнього твору / М. Шаповал // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка : Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – 2009. – № 20. – С. 26–29.
10. Cambridge Journals [Electronic resource]. – Available at : http://journals.cambridge.org/action/quickSearch?quickSearchType=search_combined&inputField1=monodrama&journalParam=The+Cambridge+Classical+Journal&journals=All&fieldStartMonth=01&fieldStartYear=1800&fieldEndMonth=12&fieldEndYear=2015&searchType=ADVANCESEARCH&searchTypeFrom=quickSearch&fieldScjrnl=All&fieldSccats=All&selectField1=%23&jnlId=CCJ&journalSearchType=all.
11. *Demmer S.* Untersuchungen Zu Form und Geschichte des Monodramas / S. Demmer. – Köln : Böhlaus Verlag, 1982. – 289 S.

12. Encyclopedia Britannica [Electronic resource]. – Available at : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/389832/monodrama>.
13. *Gilbert H.* Performing Hybridity in Post-colonial Monodrama [Electronic resource] / Helen Gilbert, Jacqueline Lo // Journal of Commonwealth Literature. – 1997. – Vol. 31. – No. 1. – Available at : http://pure.rhul.ac.uk/portal/files/22616756/Gilbert_and_Lo_Hybridity_in_Postcolonial_Monodrama_JCL.pdf.
14. *Harvie J.* Dialogic Monologue: A Dialogue [Electronic resource] / Jennifer Harvie, Richard Paul Knowles // Theatre Research in Canada / Recherches théâtrales au Canada. – Available at : <http://journals.hil.unb.ca/index.php/TRIC/article/view/7199>.
15. Literature and Language Journals [Electronic resource]. – Available at : <http://www.encyclopedia.com/searchresults.aspx?q=monodrama&src=ART&docclass=ALL&refinesearch=false>.
16. *Nolette N.* Monodrame, récit de vie et théâtre post-identitaire de l'Ouest canadien [Electronic resource] / Nolette Nicole // Theatre Research in Canada / Recherches théâtrales au Canada. – 2012. – Vol. 33. – No. 2. – Available at : <http://journals.hil.unb.ca/index.php/tric/article/view/20339/23463>.
17. *Southey R.* Robert Southey to Grosvenor Charles Bedford [Electronic resource] / Robert Southey // The Collected Letters of Robert Southey. – 1793. – 26 [27] October. – Available at : http://www.rc.umd.edu/editions/southey_letters/Part_One/HTML/letterEEd.26.62.html.
18. *Smith A.* Nikolai Evreinov and Edith Craig as Mediums of Modernist Sensibility / A. Smith // New theatre quarterly. – 2010. – Vol. 26. – No. 103. – P. 203–216.
19. *Taroff K.* Home Is Where the Self Is Monodrama, Journey Play Structure, and the Modernist Fairy Tale [Electronic resource] / K. Taroff // Marvels & Tales. – 2014. – Vol. 28. – No. 2. – P. 325–345. – Available at : <http://muse.jhu.edu/journals/mat/summary/v028/28.2.taroff.html>.

МОНОДРАМА КАК ОБЪЕКТ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ И КРИТИЧЕСКОЙ РЕФЛЕКСИИ: ИСТОРИЯ ИССЛЕДОВАНИЙ

Жанна Ивановна Бортник

orcid.org/0000-0002-3461-791X

bortnikzhanna@ukr.net

Аспирантка

Кафедра теории литературы и зарубежной литературы

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

Ул. Винниченко, 30-а, 43025, г. Луцк, Украина

Аннотация. Обобщены основные литературоведческие тенденции в исследовании монодрамы, намечено потенциальное поле для дальнейших научных исследований. Указано, что термин „монодрама” в течение длительной истории своего существования использовали для обозначения наличия одного персонажа в произведении, одного актера на сцене, для

демонстрації монологічності висказування персонажа. Значення терміна часто виражалось через змішування літературознавчої та театрознавчої термінології. Проаналізовані твори німецьких, англійських, американських, українських, російських і др. літературознавців. Вказано, що їх наукові дослідження відображають міждисциплінарний підхід в вивченні такого культурно-історичного феномена, як монодрама; пов'язані з монодрамою як театральним жанром, складовою теорії театралізації, формою постановки, психотерапевтичним методом, формою суб'єктивності, особливим поглядом на дійсність і мистецтво.

Ключевые слова: монодрама, монодраматичний, жанр, історія досліджень, монолог, автор.

MONODRAMA AS AN OBJECT OF THEORETICAL AND CRITICAL REFLECTION: HISTORY RESEARCH

Zhanna Bortnik

orcid.org/0000-0002-3461-791X

bortnikzhanna@ukr.net

Institute of Philology and Journalism

Lesya Ukrainka Eastern European National University

30-a Vynychenko, 43025, Lutsk, Ukraine

Abstract. The author of the article summarizes the main trends of world literary works on history of monodrama's research and outlines potential field for further scientific research. J. Bortnik noted that the term "monodrama" being used by the authors, literary critics and art historians to refer the presence of one character in the book, one actor on the stage to demonstrate the monologic of character's expression. Meaning of the term is often giving by mixing literary and theatre terminology in dictionaries, theoretical articles. In this article J. Bortnik analyzes the works of German, British, American, Ukrainian, Russian and others literary and notes that their scientific research reflect the interdisciplinary approach of the study of the cultural and historical monodrama's phenomenon; related monodrama as theatrical genre, part dramatization theory, form production, psychotherapeutic method, a form of subjectivity, special view on reality and art. The author of the article notes that these scientific research are local, which emphasis on the individual author's, national, etc., phenomenon, and do not go beyond it to important theoretical generalizations. According to the view of the author of this article, monodrama went to the next level of development realized as a dramatic genre in the end of XX century, and was realized as a cultural and historical phenomenon in XXI century. Monodrama as unique artistic phenomena manifested through the implementation of compensatory functions: monodrama became the indicator of genuine human desire to preserve the authentic I and expand its capabilities by manifestation of its absolute right on "ego"-expression.

Keywords: monodrama, monodramatic, genre, history of research, monologue writer.

References

1. Ageyeva N. A. Poetika sovremennoi otechestvennoi monodramy [Poetics of modern domestic monodrama]. *Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/poetika-sovremennoy-otechestvennoy-monodramy> (accessed 10 April 2015). (in Russian).
2. Blyznyuk A. Monodrama [Monodrama]. In: *Leksykon zagal'nogo ta porivnyalnogo literaturoznavstva* [Lexicon of General and Comparative Literature]. Chernivtsi, 2001, pp. 344–345. (in Ukrainian).
3. Bondareva O. E. *Mif ta antymif u zhanrovomu modeliuvanni ukraïns'koi dramaturhii kintsia XX – pochatku XXI stolittia* [Myth and antimyth in genre modeling of Ukrainian drama of the end of XX – beginning XXI centuries]. Extended abstract of PhD dissertation (doctor of humanities – Ukrainian literature; theory of literature). Taras Shevchenko Kyiv National University. Kyiv, 2006, 40 p. (in Ukrainian).
4. Bondareva O. E. Teoreticheskaia model' sovremennoi monodramy: podvizhnye ramki zhanrologicheskogo kanona [The theoretical model of modern monodrama: movable frames of genre's Canon]. *Russkaia i belorusskaia literaturny na rubezhe XX–XXI vekov*. [Russian and Belarusian literature at the turn of XX–XXI centuries]. Minsk, 2006. vol. 1, pp. 249–257. (in Russian).
5. Dzhurova T. S. Monodrama kak mekhanizm preobrazheniia [Monodrama as a mechanism of transformation]. In: *Kontsepsiia teatral'nosti v tvorchestve N. N. Evreinova* [The concept of theatricality in the creation of N. N. Evreinov]. Saint Petersburg, 2010, pp. 76–96. (in Russian).
6. Evreinov N. N. *Vvedenie v monodramu* [Introduction to monodrama]. Saint Petersburg, 1909, 31 p. (in Russian).
7. Mokulskiy S. Monodrama [Monodrama]. In: *Literaturnaia entsiklopediia* [Literary Encyclopedia]. Moscow, 1934, vol. 7, pp. 456–459. (in Russian).
8. Pavi P. *Slovnyk teatru* [Dictionary of Theatre]. Lviv, 2006, 640 p. (in Ukrainian).
9. Shapoval M. Monodramatychnist' i monodramatychnyi subiekt khudozhn'oho tvorcu [Monodramaticity and monodramatical subject of the art work]. *Visnyk KNU*, 2009, n. 20, pp. 26–29. (in Ukrainian).
10. *Cambridge Journals*. Available at: http://journals.cambridge.org/action/quickSearch?quickSearchType=search_combined&inputField1=monodrama&journalParam=The+Cambridge+Classical+Journal&journals=All&fieldStartMonth=01&fieldStartYear=1800&fieldEndMonth=12&fieldEndYear=2015&searchType=ADVANCESEARCH&searchTypeFrom=quickSearch&fieldScjrnl=All&fieldSccats=All&selectField1=%23&jnlId=CCJ&journalSearchType=all (accessed 15 August 2015).
11. Demmer S *Untersuchungen Zu Form und Geschichte des Monodramas*. Köln, 1982, 289 p.
12. *Encyclopedia Britannica*. Available at: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/389832/monodrama> (accessed 15 August 2015).

13. Gilbert H., Lo J. Performing Hybridity in Post-colonial Monodrama. *Journal of Commonwealth Literature*, 1997, vol. 31, no. 1. Available at: http://pure.rhul.ac.uk/portal/files/22616756/Gilbert_and_Lo_Hybridity_in_Postcolonial_Monodrama_JCL.pdf (accessed 15 August 2015).
14. Harvie J., Knowles R. P. Dialogic Monologue: A Dialogue. *Theatre Research in Canada / Recherches théâtrales au Canada*. Available at: <http://journals.hil.unb.ca/index.php/TRIC/article/view/7199> (accessed 15 August 2015).
15. *Literature and Language Journals*. Available at: <http://www.encyclopedia.com/searchresults.aspx?q=monodrama&src=ART&docclass=ALL&refinerearch=false> (accessed 15 August 2015).
16. Nolette N. Monodrame, récit de vie et théâtre post-identitaire de l'Ouest. *Theatre Research in Canada / Recherches théâtrales au Canada*, 2012, vol. 33, no. 2. Available at: <http://journals.hil.unb.ca/index.php/tric/article/view/20339/23463> (accessed 10 April 2015).
17. Southey R. Robert Southey to Grosvenor Charles Bedford. *The Collected Letters of Robert Southey*. 26 [27] October, 1793. Available at: http://www.rc.umd.edu/editions/southey_letters/Part_One/HTML/letterEEd.26.62.html (accessed 15 August 2015).
18. Smith A. Nikolai Evreinov and Edith Craig as Mediums of Modernist Sensibility. *New theatre quarterly*, 2010, vol 26, no. 103. – pp. 203–216.
19. Taroff K. Home Is Where the Self Is Monodrama, Journey Play Structure, and the Modernist Fairy Tale. *Marvels & Tales*, 2014, vol. 28, no 2, pp. 325–345. Available at: <http://muse.jhu.edu/journals/mat/summary/v028/28.2.taroff.html> (accessed 10 April 2015).

Suggested citation

Bortnik Zh. Monodrama iak ob'iekt teoretychnoї ta krytychnoї refleksії: istoriia doslidzhen' [Monodrama as an Object of Theoretical and Critical Reflection: History Research]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2015, no. 91, pp. 123–136. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 15.10.2015 р.